

Sikatiiloille uusia välineitä toimintaan muutostekijöiden keskellä

Sikatilayrittäjän arki on kovaa työtä ja selviytymistä päivä toisensa jälkeen eläinten hoitoon liittyvistä tehtävistä. Perustyöhön keskittymisen pakko on osittain vienyt ajan ja resurssit alan kokonaisuuden kehittämiseltä vaikka myös oman osaamisen kasvattaminen olisi välttämätöntä sekä jaksamisen että tuottavan liiketoiminnan näkökulmasta. Sikatilojen kestävä tulevaisuuden rakentamiseksi tarvitaan uusia toimintamalleja ja entistä laajempaa liiketoiminnan kokonaisuuden ymmärtämistä sekä yhteiskunnan että sikatilayrittäjän kannalta, jotta alan imago, yrittäjämäisyys ja työnantajakuva saataisiin kehittymään toivottuun suuntaan. Sikatiloilla sekä Suomen Sikayrittäjät ry:ssä on huomattu nämä haasteet ja haluttu lähteä systemaattisesti kehittämään sikatilallisten arjen hallintaa. Tässä on päästy eteenpäin kouluttamalla sikatilallisia MMM:n maatilatalouden kehittämisrahaston tuella Hämeen ammattikorkeakoulun toteuttamassa sikatilojen työnantajaosaamisen koulutusohjelmassa.

Johtamisessa sanotaan, että mitä et voi mitata et voi myöskään johtaa. Tämän ajatuksen tueksi otetaan katsaus siihen, miten muualla toimitaan. Esimerkki tulee Tanskasta. Tanskalaisia pidetään johtavina sikatila-toimijoina markkinoilla tehokkuudesta, laadusta, eläinten hyvinvoinnista ja ympäristöystävällisyydestä puhuttaessa. Siellä positiivista tulosta tehneillä tiloilla on keskitytty tuottavuuden nostoon ja kustannustehokkuuteen. Tanskalaiset tilalliset haluavat edelleen kehittää ja laajentaa tuotantoaan. Tämä tapahtuu pääasiassa naapurisikaloita ostamalla, joka on usein myös ainoa mahdollisuus laajentaa tuotantoa, sillä uusien lupien saaminen on vaikeaa. Tuotantokustannus Tanskassa tuotettua lihakiloa kohti on Euroopan alhaisin, mutta yhä kiristyvät ympäristö- ja hyvinvointisäädökset ovat toisaalta ajamassa tuotantoa ja sikaosaamista pois sieltä. Silti painopisteenä Tanskassa tulevat jatkossakin olemaan tehokkuuden ohella hyvinvointi- ja ympäristökysymykset – sianlihantuotannon on säilytettävä yhteiskuntakelpoisuutensa.

Vertailun vuoksi myös tietoa Tanskan sikatalouden tulevaisuuden tavoitteista ja painopisteistä: Tavoitteena on tuottaa 35 porsasta vuodessa emakkoa kohti, jo nyt parhaat tilat vieroittavat 32 porsasta (Suomessa 26 – 29 porsasta). Lihasikojen päiväkasvut ovat myös nousseet valtavasti ja ovat nyt keskimäärin lähes 900 g/pv.

Lisäksi tanskalaiset ovat asettaneet sikataloudelle seuraavat tavoitteet:

- Kuolleisuuden vähentäminen 20 %:lla koko ketjussa vuoteen 2020 mennessä.
- Antibioottien käytön vähentäminen 10 %:lla vuoteen 2013 mennessä
- Vapaana porsivia emakoita 10 % tuotannosta vuoteen 2020 mennessä, ja vuodesta 2021 alkaen rakennettavissa sikaloissa ovat kaikki emakot vapaana.
- Joka sikalassa on oltava riittävä määrä kunnollisia sairaskarsinoita, joita käytetään vain sairaille sioille ja parantumattomasti sairaat lopetetaan ajoissa. Tämän toteutumista seurataan ”DANISH-kontrollenin” avulla.
- Kehitetään hyvää ”sianlihantuottajuutta” ja eläinten hyvinvointia.

Suomessa hoidetaan jo tällä hetkellä moni asia paremmin kuin Tanskassa. Meillä on selkeästi määritetty vastuullisen tuotannon raja-arvot, joita seurataan jatkuvasti. Suomessa eläinten terveystilanne on huomattavasti parempi kuin monessa muussa maassa mukaan lukien myös Tanska; meillä ei ole salmonellaa, PRRS -tautia, porsasyskää tai muita kiusallisia sairauksia. Antibioottien ja muiden lääkkeiden käyttö on vähäisempää. Suomessa ei keskustella antibioottien vähentämisestä, vaan antibioottien käyttötarpeen vähentämisestä. Lisäksi sikojen hyvinvointiin on panostettu Suomessa esimerkiksi meidän porsaidemme separoita ei tarvitse tyypistää separonpurenan estämiseksi. Lihasikojen päiväkasvussa olemme myös kilpailukykyisiä.

Suomessa alan alkutuotannon kehittäminen ja neuvonnan jakautuminen usealle eri organisaatiolle saattaa aiheuttaa helposti turhan kapeita kehittämisenäkökulmia tilojen kokonaisliiketoimintaa ajatellen. Esimerkiksi eläinten hyvinvoinnin korostaminen ei saisi vähentää tulosta. Alan neuvojen kokonaisliiketoimintaosaamisen pitäisi olla niin vahvaa että eläinten hyvinvointi nähtäisiin myös keinona päästä parempaan liiketoiminnan tulokseen, ei yksittäisenä hyvinvointimittarina. Tällöin alan viranomaissäännöt ja reunaehdot voisivat tuntua enemmän tuelta ja motivoinnilta kuin rajoituksilta ja vaatimuksilta. Voisiko ajatella, että viranomaiset ja neuvojat ottaisivat jatkossa entistä enemmän liiketoiminta-controllerin roolia sikatilayrittäjän toiminnan tukijana? Tämä ”tuloksellisuuden tukeminen” voisi myös motivoida sikatilayrittäjiä entistä enemmän kokonaisuuden johtamiseen päivittäisten rutiinien ohella.

Vain jatkuvalla ajan tasalla pysymisellä, ennakoinnilla ja kokonaisnäkemysten parantamisella taataan sekä yrittäjän että alan tulevaisuus. Tästä johtuen sikayrittäjien koulutuksessa korostettiin yksilöllisen vastuun ja esimiehenä toimimisen taidon lisäksi jokaisen panosta alan imagon rakentajana ja kehittäjänä. Alan toimijoilta odotetaan jatkossa ammattimaista otetta liiketoiminnan johtamiseen.

Työnantajaosaamisen koulutuksessa sikatilallisia kannustettiin pohtimaan itseään yrittäjän eri rooleissa mm. asiantuntijana, esimiehenä ja kehittäjänä. Koulutuksessa lähdettiin aivan päivittäisjohtamisesta; mitkä ovat resurssit suhteessa työmäärään, millaisia haasteita aiheuttaa työntekijöiden erilaisuus ja miten esimerkiksi rekrytointi suunnitellaan ja toteutetaan, Lisäksi perehdyttiin hygieniaa, työterveyttä ja työsuhdetta koskeviin säädöksiin. Tavoitteena oli löytää ja monistaa uusia toimivia malleja siitä, miten johtaa sikatilaa kokonaisuutena kannattavasti ja pitkäjänteisesti selkiyttämällä työssä onnistumisen kriteereitä ja sitä miten tavoitteet näkyvät ajankäytössä. Ruotsin ja Tanskan kokonaistuottavuutta ja ajankäyttöä vertaillen on havaittu että vaikka Ruotsissa tuottavuus on kohtuullisen korkealla, niin kannattavuus ei silti ole parempi kuin muissa maissa. Tämä johtuu pidemmästä työajasta ja erityisesti rakennuksista johtuvista kiinteistä kustannuksista. Tutkimusten mukaan Tanskassa käytetään työaika 13 tuntia ja Ruotsissa 17 tuntia per emakko vuosisatasolla sekä vastaavasti teurasporsaaseen Tanskassa 12 tuntia ja Ruotsissa 18 tuntia. Myös suomalaisten sikayrittäjien työajankäyttöä olisi hyvä tarkemmin kartoittaa ja erityisesti yrittäjän rutiineihin menevä aika tulisi suunnitella paremmin. Näin työaika ei kasva kohtuuttomaksi ja työnteon ongelmakohtia voidaan paremmin tukea. Pitäisikin pystyä rohkeasti löytämään myös uusia ratkaisuja tuotannon eri vaiheisiin. Suomessakin voisi olla hyvä selvittää tutkimuksellisesti joitakin mittareita, joilla omaa tavoitteiden saavuttamista voisi seurata. Kriteereitä voisi asettaa esimiehenä ja toiminnan kehittäjänä onnistumiselle yhtä hyvin kuin tuottavuuden ja ajankäytön seuraamiselle yleisesti.

Sikatilayrittäjä tarvitsee taustatuekseen myös toisia kokeneita saman alan konkareita. Tällaisen verkoston luominen olikin yksi keskeinen koulutuksen tavoite ja lisäarvo. Ensimmäisestä lähijaksosta alkaen osallistujat keskustelivat avoimesti keskenään, ja koulutuksessa vallitsi myönteisen optimistinen yhteistyön ilmapiiri. Toivottavasti kotitalan arki mahdollistaa jatkossakin yhteydenpidon ja keskinäisen sparrauksen osallistujien välillä. Niille tilallisille, jotka eivät arjen haasteiden vuoksi päässeet osallistumaan koulutukseen, löytyy ehkä joihinkin keskeisiin ongelmiin ajatuksia ja apua tästä oppaasta.

Kirjoittajat kouluttaja Jari Rantanen ja koulutussuunnittelija Siri Pekuri